

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

*Випуск наукового збірника присвячений 450-річчю
Пересопницького Євангелія*

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Рівне – 2011

ББК 63.3(4Укр)
А–43
УДК 94(477)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 7-8 грудня 2011 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Остріг).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Столос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.*

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29,
історико-соціологічний факультет РДГУ

своїй правоті [23, с. 9]. Сам Пімен (Пегов) у 1935 р. повернувся до РПЦ і був відновлений в сані архієпископа [16, с. 68]. Ті, хто повертався в патріаршу церкву, приймалися у сущому сані, якщо отримали сан до 1923 р., до заборони патр. Тихоном, і якщо не осквернили священство шлюбом після хіротонії.

Неуспіх обновленців пояснювався тим, що віруючі не прийняли їх релігійно-церковного реформаторства, вбачали в ньому відмову від «віри батьків і дідів». Як стверджує Б. Зальмон: «Обновленці не мали успіху, через свій спосіб життя та *modus vivendi* зі світською владою, що дійшло «до ідеологічного синкретизму, до нелегального змішування християнської віри з діалектичним матеріалізмом» [6, с. 125]. Сюди ж додамо й думку Г. Білан, яка стверджує, що «обновленський розкол був самоліквідований, тому що вже при своєму зародженні він не ніс в собі ніякої творчої ідеї» [2, с. 9].

Висновки. Таким чином слід вказати, що український обновленський рух отримав свою інертність від аналогічного руху в Руській православної церкві. Проте, згодом він набув своїх специфічно українських рис, що були характерні для частини православної церкви в Україні. Після проведення декількох соборів українські обновленці принципово відстоюють ідеї автокефалії, соборності, з активним втручанням у церковне управління мирян наряду з архієреями, українізацію та значне спрощення богослужіння, з метою зробити його більш доступним для простих прихожан.

Однак компрометація себе тісними зв'язками з богоборчою владою, радикалізм реформаційних заходів були тими факторами, що не дозволили повернути до себе паству, яка в основній своїй масі залишилась в лоні патріаршої церкви, а частково відійшла до УАПЦ В. Липківського. Бачачи такий стан справ, владні структури в лиці ДПУ, зрозуміли безперспективність створених ними обновленських структур, спочатку відмовляються від підтримки «обновленців», а згодом беруть курс на їх ліквідацію. В результаті чого, більшість обновленських функціонерів, на чолі з предстоятелем Піменом (Пеговим), повертаються в патріаршу церкву.

Джерела та література

1. «Живая Церковь»: Церковная революция — ее враги и друзья // Богослужебный язык Русской Церкви. — М.: Изд. Сретенского монастыря, 1999. — 414 с.
2. Білан Г. І. Обновленський рух в Україні 20-30-х рр. XX ст.: Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Г. І. Білан. — Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2005. — 20 с.
3. Введенский А. И. Церковь и государство. (Очерк взаимоотношений церкви и государства в России 1918—1922 гг.) / А. И. Введенский. — М., 1923. — 252 с.
4. Голос Православної України. — 1925. — № 1-2. — С. 15.
5. Євсєєва Т. М. Обновленський рух / Т. М. Євсєєва // Енциклопедія історії України: Т. 7. Мл-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. — К.: Наукова думка, 2010. — 728 с.
6. Зальмон Б. Й. Православ'я в Україні (1917-1938) / Б. Й. Зальмон // Український історичний журнал. — 2000. — № 3. — С. 120-130.
7. Коренев А., прот. Кто мы? / А. Коренев // Український Православний Благовісник. — 1925 — № 7. — С. 7.
8. Кравецкий А. Г. Когда же началась обновленческая смута / А. Г. Кравецкий // Ежегодная богословская конференция. — М., 2000. — С. 313-317.
9. Краснов-Левитин А. Э., Шавров В. М. Очерки по истории русской церковной смуты: (20-30-е гг. XX в.): В 3-х томах / А. Э. Краснов-Левитин, В. М. Шавров. — М.: Крутицкое патриаршее подворье, 1996. — 670 с.
10. Мазырин А. Константинопольская Патриархия и обновленческий раскол / А. Мазырин [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.bogoslov.ru/text/477054.html>. — Дата доступа: 20.10.2011.
11. Митрофанов Г., прот. История Русской Православной Церкви 1900-1927 гг. / Г. Митрофанов. — СПб., 2002.
12. Отчет о деятельности Свящ. Синода УПЦ за междусоборный период 1925-1928 // Український Православний Благовісник. — 1928. — №10. — С. 126-127.
13. Отчет о деятельности Свящ. Синода УПЦ за междусоборный период. 1925-1928. // Український Православний Благовісник. — 1928. — №10. — С. 127.
14. Пащенко В.О. «Ніч минула, а день наблизився...». Держава і православ'я в Україні 20-ті роки / В.О. Пащенко. — К.: Реабілітовані історією, 1994. — 169 с.
15. Пащенко В.О. Свобода совісті в Україні: Міфи і факти 20-30-х років. — К.: Реабілітовані історією, 1994. — 249 с.
16. Перший Всеукраїнський Православний Собор УАПЦ 1921 р. — Київ — Львів, 1999.
17. Поспеловский Д.В. Размышления над книгой / Д.В. Поспеловский // Церковно-исторический вестник. — 2000. — № 6-7. — С. 232-237.
18. Поспеловский Д.В. Русская православная церковь в XX веке / Д.В. Поспеловский. — М.: Республика, 1995. — 511 с.
19. Резолюция Собора 1923 г. [о Православной Церкви, социальной революции, Советской власти и Патриархе Тихоне] // Русская Православная Церковь в советское время (1917—1991). Материалы и документы по истории отношений между государством и Церковью / Сост. Г. Штриккер. — М.: Прополис, 1995. — 400 с.
20. Свиначев А. Еклезіологічний аналіз розколів в Україні у XX столітті: дис. канд. богослів'я: 25.05.2001. / А. Свиначев. Машинопис. — К.: КДА, 2001. — 159 с. — С. 48.
21. Титлинов Б.В. Новая церковь / Б.В. Титлинов. — Пг.-М.: Типографская артель Л.Я. Ганзбург, 1923. — 85 с.
22. Троицкий С.В. Что такое Живая Церковь? / С.В. Троицкий. — Варшава: Синодальная типография, 1927. — 82 с.
23. Український Православний Благовісник. — 1926. — № 19. — С. 9.
24. Феодосий (Процюк), митр. Обособленные движения в Православной Церкви на Украине (1917-1943) / Феодосий (Процюк). — М.: Изд-во Крутицкого подворья, 2004. — 630 с.
25. Хроника. Послание // Український Православний Благовісник. — 1926. — №8. — С. 24.
26. Цыпин В., прот. История Русской Православной Церкви 1917-1990 / В. Цыпин. — М.: Изд-во Московской Патриархии, 1994.
27. Шишкин А.А. Сущность и критическая оценка «обновленческого» раскола Русской Православной Церкви / А.А. Шишкин. — Казань: Изд-во Казанского университета, 1970. — 367 с.
28. Шкаровский М.В. Русская Православная Церковь в XX веке / М.В. Шкаровский. — М.: Вече, Лепта, 2010. — 480 с.

УДК 94 (438). 081

Синяк Степан

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 рр. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)

У статті розглянуто участь польських парамілітарних організацій у господарському житті Волинського воєводства у 1921–1939 рр. на прикладі Союзу Осадників.

Ключові слова: парамілітарні організації, господарська діяльність, Союз Осадників.

В статті проаналізовано участь польських парамілітарних організацій в господарській житті Волинського воєводства в 1921–1939 рр. на прикладі Союзу Осадників.

Ключевые слова: парамилитарные организации, хозяйственная жизнь, Союз Осадников.

The article deals economic activity of polish military organization in Volhynia in 1921–1939 years. of Union Precipitator.

Key words: military organizations, economic activity, Union Precipitator.

Одним із пріоритетних напрямів роботи польських парамілітарних організацій на Волині була господарська діяльність, що була прописана у їхніх статутах. Яскравим прикладом цього є робота Союзу Осадників (Związek Osadników), у статуті якого було зазначено, що його прерогативою був розвиток сільського господарства. Окрім того зазначались і інші завдання: культурно-освітня діяльність; промислово-господарський розвиток; військово-патріотичне виховання.

Історіографія проблеми господарської діяльності Союзу Осадників у вітчизняних та зарубіжних істориків виглядає не повною. Дане питання знайшло лише часткове відображення у роботах польських, українських та білоруських дослідників. Яскравим представником польської історіографії є дослідниця Я. Стовбняк-Смогоржевська [1], серед українських дослідників осадництва на Волині варто відзначити В. Смолейя [2]. Не залишилося поза увагою це питання і у білоруській історіографії, зокрема, даної проблематики торкався В. Гарматні [3].

Свій початок польське військове та цивільне осадництво бере з закону «Про осадництво», що був прийнятий 17 грудня 1920 р. польським Сеймом. Осадники – це колишні військовослужбовці, ветерани Польського Війська, що брали участь у війні за незалежність Польщі 1917 – 1920 рр. відповідно до закону, передбачалося, що осадники мали отримати 400 тис. га землі на території «східних кресів», однак, до початку 1923 р. у користування осадникам було надано близько 57 тис. га, які були поділені на 8732 господарства (осади), з яких лише 3548 припадало на Волинське воєводство. В економічному відношенні в особі осадників польський уряд сподівався репрезентувати «представників вищої землеробської культури», плекав надію створити «зразкові господарства» і тим самим довести вищість польської культури в цілому і аграрної зокрема [4, с. 37].

Згідно цього ж закону від 17 грудня 1920 р. окрім власне земельної ділянки, кожен колоніст мав право отримати гроші для купівлі пари коней з упряжжю та возом; 80 м³ дерева та інші необхідні будівельні матеріали для будівництва житлових та господарських приміщень; кредит на 50 тис. марок.

Основна мета, до якої прагнув уряд Другої Речі Посполитої під час проведення аграрної реформи на території Волинського воєводства, була спрямована на те, аби відродити знищену війною головну гілку економіки – сільське господарство. Польський уряд прагнув за допомогою військових осадників реалізувати декілька стратегічних цілей:

по-перше, заохотити призовників до сумлінної служби у польській армії (військовослужбовці після відбуття терміну строкової служби в армії мали право отримати земельний наділ);

по-друге, сформувати єдину систему національної економіки, на територіях, що до цього перебували у складі трьох різних держав: Російської імперії, Німеччини, Австро-Угорщини;

по-третє, контролювати новостворений кордон з Радянською Україною;

по-четверте, використати військовий потенціал осадників у випадку збройної агресії з боку радянської влади;

по-п'яте, розв'язати проблему малоземелля та безземелля у центральних воєводствах держави [3, с. 145].

Можна з родин осадників отримувала землю безкоштовно, крім того держава обіцяла їм допомогу у веденні господарства; купівлі худоби, інвентарю та будівельних матеріалів. Зрозуміло, що такий підхід призвів до того, що у сільське господарство прийшли люди, які були не готові до щоденної роботи на землі, тому лише 5557 осадників осіли на постійне місце, решта покинули господарювання та повернули наділи у земельний фонд держави. Невелика кількість осадників прагнула отримати власну вигоду, продавши ці наділи або здавши їх в оренду. Ті з осадників, котрі залишились, належали до активного господарського елементу. Вони брали активну участь у громадсько-політичному та економічному житті краю, займали високі адміністративні посади, виконували функції вчителів, директорів підприємств та ін. [4, с. 39].

Фонд, з якого осадникам наділялась земля, складався з державних, головним чином конфіскованих царським урядом після повстання 1863 – 1864 рр. поміщицьких земель (переважно поміщиків не польської національності, які до 1 квітня 1921 р. не повернулись у свої маєтки) та земель православного духовенства.

У травні 1923 р. Сейм ухвалив закон, ініційований депутатами з ПСЛ (Polske Stronnictwo Ludowe) «П'яст» закон «Про надання п'ятдесяти-мільярдного кредиту для військових осадників на східних землях» [3, с.143].

Землі, що були надані під військові осади, становили станом на 1931 р. 125 тис. га, з яких на Волинське воєводство припадало 46 тис. га, Поліське – 26 тис. га, Новоградське – 14 тис. га. Саме на цій кількості землі було утворено 7198 осадницьких господарств, з яких 3278 припадало на Волинське воєводство. В середньому земельний наділ військових осадників становив 17 га, у Волинському воєводстві ця цифра становила 14 га, на Поліссі – 23 га, і залежала від якості ґрунту.

Переважаюча більшість осадників господарювала особисто (81%), частині допомагала родина (12%). Заледве 7% господарювало через орендарів, що не були ріднею того, хто володів цією землею. Держава, як і Союз Осадників, стояла на позиції, що кожен осадник повинен осісти на своїй земельній ділянці [5, с. 24].

Характеризуючи діяльність осадників у перші роки колонізації, варто відмітити труднощі у веденні господарства. Земля, що надавалась осадникові була запущена, не було ані будинків, ані інвентарю, необхідного для ведення господарства. Державна допомога була мізерною в порівнянні з тим, скільки було потрібно, та навіть та, що надавалась приходила з запізненням. Як наслідок, осадник аби допомогти собі та своїй родині, змушений був шукати іншого заробітку.

Брак належної комунікації та віддаленість від центрів товарного обміну та ринків промислової продукції, погані шляхи сполучення, відсталість та слабкий розвиток міст та містечок. Всі ці причини не давали можливість успішно господарювати навіть тому осаднику, який прагнув ефективно працювати [5, с. 25].

З другої половини 1920-х років господарство осадників розвивалося швидкими темпами, така ситуація пояснювалася, з одного боку – загальним розвитком господарства, а з іншого – стабільним позитивним відношенням держави та її органів влади усіх рівнів до осадників. Більшість осадників утворили родини, народили дітей, а вони самі перетворились з колишніх солдат на господарів своєї землі.

Перспективи розвитку осадницьких господарств виглядали оптимістично, хоча їх господарства були обтяжені боргами за кредити, що були надані ще на початку осадницької акції на покриття коштів забудови та інших видатків, пов'язаних з купівлею сільськогосподарського інвентарю. Підстави для оптимізму давав зростаючий попит на продукцію сільського господарства та на промислові вироби, що зумовлювало збільшення закупівлі штучних добрив, сільськогосподарської техніки та інше. В результаті цього, зростала господарська продуктивність та прибутковість, що у свою чергу підвищувало рівень життя осадників та їхніх родин.

Починаючи з 1930 р. на території Волинського воєводства почали свою роботу Волинські торги в Рівному. Торги стали одним з основних ринків збуту сільськогосподарської продукції [1, с. 145].

Можна стверджувати, що з становленням осадницьких господарств поступово поглиблювалось і економічне розшарування між осадниками. Яскравим прикладом такого явища був розмір боргу та стан господарства осадників. Була група осадників, що прекрасно господарювала на своїй землі без жодних додаткових заробіток сплачувала невеликий борг за наданий кредит. Були осадники, що ледве зводили кінець з кінцем у своїх господарствах переважно через своє недбальство. Найчисельнішу групу становили осадники з середніми статками, що мали 2-3 господарські приміщення та які вчасно сплачували кредити, а також використовували інноваційні методи ведення господарства [7, с. 10].

З другої половини 1927 р. військові осадники могли користуватися фондом допомоги та пільговими кредитами, що надавались при набутті землі з парцеляції на підставі закону «Про виконання земельної реформи від 28 грудня 1925 р.». Осадникам надавались довготривалі кредити під 4% річних на 15 років. Заборгованість осадників по позичках фонду допомоги та пільгових кредитів на 1 січня 1931 р. становила трохи більше 17 млн. злотих (в середньому на одного осадника припадало до 2204 злотих) [1, с. 149].

Натомість, якщо дивитись на якість землі та вартість продукції, виробленої осадниками, то вони знаходились у дуже добрих умовах. 64% земель осадників на території Волинського воєводства займали орні землі, 18% – луки, які не вимагали меліорації та 3,5% – пасовиська.

Найбільшу кількість обробленої землі в господарствах осадників на «східних кресах» займало жито – 31%, за ним йшов овес – 15% та картопля – 10%. Перевага жита над іншими культурами пояснювалася якістю ґрунтів у Волинському воєводстві. Під пшеницю та ячмінь у господарствах осадників займали 7%, бобові 7,5%. Гречка займала 5%, але поступалась з року в рік іншим культурам під час інтенсифікації господарств. Збільшувалася площа під конюшину, яка складала 4%, майже 8% займав люпин. Серед промислових рослин велику площу займали буряки [5, с. 31].

У 1931 р., коли був поганий урожай зернових, деяким осадникам забракло збіжжя на посів, Союз Осадників Рівненського та Костопільського повітів ініціювали акцію братської допомоги. Всі члени Союзу Осадників, що знаходились в кращій ситуації, вкляли свою частку допомоги насінням, яке роздали для тих, хто його потребував. Ця акція набрала добре організованої форми та поширилася на інші повіти Волинського воєводства.

На території Рівненського та Костопільського повітів був утворений торговельно-сільськогосподарський кооператив осадників, під назвою «Збут», який при фінансовій допомозі Міністерства сільського господарства та земельних реформ збудував у Рівному склад-магазин, дякуючи якому в 1934-1935 рр. осадники могли закупити та продати на експорт 200 вагонів збіжжя. Було отримано дозвіл на доставку збіжжя для війська. Це була перша такого типу

інвестиція держави у Волинському воєводстві, яка започаткувала будівництво на цій території сучасних кооперативних елеваторів. По закінченні будівництва елеватора в Рівному магазин було замінено на крупорушку [1, с. 165].

Вартість майна, яке перебувало у власності осадників, було оцінене у 87 мільйонів злотих, з яких 37 мільйонів становила вартість житлових та нежитлових приміщень, 20 мільйонів посіви, решта – сільськогосподарський інвентар. Майно це було отримане за допомогою держави та інших зобов'язань квотою в 25 мільйонів злотих, таким чином доробок осадників складав 61 мільйон злотих [3, с. 152].

Осадники самі мусили проходити всі труднощі, що були пов'язані з перетворенням пустої ділянки поля в прибуткове господарство. А в першу чергу проблема стояла з побудовою будинків. Було побудовано 4747 будинків, 2656 господарських приміщень разом з тим і тимчасовим помешканням, 4600 кошар та хлівів, 5365 сіновалів, 356 амбарів, 256 погребів, 32 промислових будівлі та 310 іншого призначення.

Дерево становило головний матеріал для будівництва в господарствах осадників. 92% усіх помешкань та 86% усіх господарських приміщень було побудовано з дерева. Натомість, з вогнетривкої цегли житлові приміщення займали 22, 5%, в господарських будівлях цей відсоток сягав 12%, в амбарах 12% та в конюшнях – 11% [5, с. 27].

Часто осадникам не вистачало господарських приміщень. У той час рідко хто міг собі дозволити купівлю готового матеріалу для будівництва, а також найм майстрів. Тому держава намагалася компенсувати витрати, надавши допомогу військовим колоністам.

Яскравим прикладом цього були ініціативи Союзу Польських Фабрик Цементу, який у 1932 р. безкоштовно вислав осадникам по пошті популярний часопис «Бетон», де пояснювалось застосування бетону у будівництві. Окрім того, при умові наявності не менше 50-ти слухачів проходили курси будівництва із бетону. А найголовніше – це було надання в тимчасове безкоштовне користування машини для виробництва пустотілої цегли та черепиці із цементу [6, арк. 7].

Іншим прикладом важкого доробку осадників, переважно у Волинському воєводстві, була проблема колодязів, які були глибокими та копання яких коштувало дорого. Загальна чисельність колодязів, що належали осадникам становило 5453 одиниць. З яких, 255 були середньої глибини – 26 м., найглибші сягали – 73 м. [7, с. 11].

Свідченням ефективного господарювання колишніх військових була кількість худоби у осадницьких господарствах. Осадники у Волинському воєводстві володіли 24 тис. голів свиней, 4 тис. овець, 125 тис. курей, 7 тис. качок, 6 тис. індиків, 2,6 тис. кролів та 4 тис. голубів. Зростання чисельності поголів'я худоби залежало від умов збуту продукції молока та м'яса [5, с. 27].

Світовий спад цін на сільськогосподарську продукцію, який відбувся в 1928 – 1929 рр., призвів до скорочення поголів'я свиней та великої рогатої худоби. Птахівництво не відіграло важливої ролі в продукції господарств осадників, ним переважно займалася інтелігенція на селі та жінки осадників [4, с. 42].

Військові осадники почали впроваджувати раціональні методи господарювання. Боязнь банкрутства, змушувала осадників до пошуку найкращих та найприбутковіших способів ведення господарства.

Осадники купували і розводили у своїх господарствах нові високопродуктивні породи свиней, а саме: польської червоної, англійської м'ясної. Дружини осадників розводили нові породи курей. На території Рівненського повіту набрало великої популярності вирощування породистих кролів для виробництва хутра. Осадники, серед яких було багато кавалеристів, готували коней для війська [1, с. 166].

Окреме місце у структурі ведення господарства осадників займало питання кооперативів, переважна більшість яких була пов'язана з переробкою сільськогосподарської продукції. Станом на 1931 р. молочні кооперативи становили одну з найкращих форм організації збуту продукції тваринництва. З 207 кооперативів по переробці сільськогосподарської продукції 88 було організовано власними силами осадників, а в організації 32 кооперативів вони брали безпосередню участь. Якщо у 1922 р. існувало лише 5 кооперативів по переробці сільськогосподарської продукції, що були утворені без участі осадників, то станом на 1925–1926 рр. за участі осадників утворювались кооперативи по збуту та виробництві молока [7, с. 11].

Кожен осадник у своєму господарстві мав 3–4 корови, тому осадники потребували утворення нових кооперативів по збуту молочної продукції. В 1937 р. у Волинському воєводстві функціонували 22 молочних кооперативи. На території Волинського воєводства в осадах Швалезарів та Рокитнянка були утворені молочні кооперативи та споживчий магазин. В осаді Галлерово існували споживчий магазин, молочарня та пекарня, а в осаді Креховецькій – молочарня, пункт збору яєць, квашеної капусти, насіннєвий магазин, споживчий магазин та водне товариство [1, с. 167].

Важливим питанням для кожного осадника, що мав своє господарство, було забезпечення всім необхідним інвентарем. На 1000 господарств осадників було 132 плуга, 214 борін, 56 культиваторів, відчувалася нестача сівалок, їх всього нараховувалось 417 одиниць. Зате вистачало живарок та косарок – їх нараховувалось 605 одиниць. В більшості господарств осадників моторизована техніка заміняла працю людей. Така техніка полегшувала роботу під час садіння та збору картоплі, як і машини для молотби збіжжя: 2194 сіварок, з них – 1745 кінних, 45 моторних. Віялок та млинків нараховувалось 1524 одиниці, січкарень – 45 та 1038 теплиць.

Моторизована техніка коштувала значно дорожче за кіну, купівля такої техніки для осадника становила значні витрати. Важливою для господарства осадника була сусідська допомога, дякуючи якій одною машиною користувалися кілька осадників, утворювались механізовані спілки (кооперативи) [5, с. 29].

Іншим важливим питанням було питання використання штучних добрив. В 1924 р. осадники у своїх господарствах використовували 51% фосфорних добрив, 26% - азотних та 19% - калійних. В 1928 р. цей процент був також малий: 19% - азотних, близько 12% - фосфорних та 24% - калійних (останній зріс за рахунок удобрення луків та пасовищ). Якщо порівнювати цифри в тонах, то можна прослідкувати динаміку зростання вживання добрив в сільському господарстві осадниками. Так, наприклад азотних добрив в 1924 – 65 т., в 1928 – 460 т.; фосфорних в 1924 – 206 т., 1928 – 1889 т.; калійних 76 та 905 відповідно, вапна 14 та 307 т [1, с. 147].

Центральний Союз Осадників спільно з Земельним Союзом східних земель отримували безкоштовні штучні добрива для польових досліджень (експериментів) на території «східних кресів». На осінній сезон проектувалось утворення в кожному повіті принаймні десяти пунктів дослідження за процесом удобрення полів озимини. Кожне дослідження займало шість невеликих ділянок, розміром по 100 м², на що виділялось 9 кг. суперфосфату, 6 кг. калійної солі та 45 кг. азотних добрив [8, арк. 2].

Великою популярністю серед осадників на «східних кресах» було садівництво. У 70% осад на «східних кресах» займали сади. Перше місце кількісно та процентно по садівництву займала Волинь, 57% від загальної кількості дерев на осадах, у порівнянні з 15% у Новгородському воєводстві, 15% у Поліському, 7% у Білостоцькому та 6% у Віленському [5, с. 30].

В осаді Басовий Кут у військового осадника був великий розсадник дерев, у якого купували садженці всі землероби. В 1937 р. в осаді Язловецькій у Рівненському повіті, був утворений овочевий кооператив, що доставляв яблука до Гдині. Перша у Волинському воєводстві сучасна – як на той час – камера для зберігання овочів була утворена в Креховецькій осаді в Рівненському повіті у осадника, що мав три гектари саду [1, с. 165].

Бджолярство було також представлено на Волині, тут нараховувалось 1800 вуликів, на другому місці було Полісся 1590, в Новгородському – 525, Віленському – 176 та Білостоцькому воєводствах – 130 вуликів [5, с. 30].

Отже, військова колонізація не принесла очікуваних результатів для її творців. Найінтенсивніше вона проходила в період 1921–1923 рр. На впровадження та здійснення програми щодо осадників стояли господарські труднощі держави, а також фактичний стан партизанської війни на східних землях. Осадницька колонізація спровокувала подальше загострення міжетнічних стосунків, та призвела до того, що українці не маючи змоги отримати землю, почали емігрувати з Волинського воєводства. Українці та білоруси трактували осадників, як ненависних конкурентів на землі, бували випадки, коли невміле ведення господарства та марнотратство осадницьких господарств викликало обурення місцевого населення.

Джерела та література

1. Stobniak – Smogorzewska J. Kresowe osadnictwo wojskowe 1920 – 1945. – Warszawa : Instytut Studiów politycznych PAN, oficyna wydawnicza RYTM, 2003. – 585 с.
2. Смолей В. В. Польське цивільне та військово-сільськогосподарське осадництво в Західній Україні 1919 – 1939. / В. В. Смолей. – Автореферат на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. – Львів, 1996. – 20 с.

3. Гарматны В. Вайсковыя асаднікі Палескага ваяводства і іх дзейнасць сярод масцовага сялянства ў 1921 – 1939 / В. Гарматны // Артыкулы №5. – Баранавічы. – 2003.
4. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie 1921 – 1939. Elementy przemian cywilizacyjnych i politycznych / W. Mędrzecki. – Polska Academia Nauk, Instytut Historii. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, 1988. – S. 203.
5. Popek L. Osadnictwo wojskowe na Wołyniu / L. Popek, J. Bonkowicz-Sittauer, J. Szklarska, W. Siemaszko. – Lublin, 1988. – 170 s.
6. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО) – Ф. 223. – Оп. 1. – Спр. 16.
7. Böhm T. Osadnictwo wojskowe na Kresach Wschodnich w II Rzeczypospolitej. Dzieje Najnowsze. – 1992. – №1- 2. – S. 77 – 88.
8. ДАРО – Ф. 223. – Оп. 1. – Спр. 16.

УДК – 94 - 058. 244.6 (477)

Лазуренко Валентин

ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ

Стаття присвячена розкриттю політики радянської влади в роки нової економічної політики, спрямованої на забезпечення економічно сильного селянства України сільськогосподарською технікою та знаряддями праці.

Ключові слова: селянське господарство, селянство, знаряддя праці, інвентар, сільськогосподарські машини.

Статья посвящена раскрытию политики советской власти в годы новой экономической политики, направленной на обеспечение экономически сильного крестьянства Украины сельскохозяйственной техникой и орудиями труда.

Ключевые слова: крестьянское хозяйство, крестьянство, орудия труда, инвентарь, сельскохозяйственные машины.

The article highlights the acts of the Soviet government aimed at providing economically well-off peasants of Ukraine with agricultural equipment and tools in the years of the new economic policy.

Key words: agriculture, peasantry, labour tools, inventory, agricultural machinery.

Занепад інвентарного оснащення селянських господарств за період Першої світової війни та революції, який тривав і на початку 1920-х рр. створив несприятливі обставини для розвитку виробничої культури та продуктивності сільського господарства України в цілому. З господарської точки зору країні потрібно було передусім подолати кризу в селянському господарстві, відбудувати його, а для цього необхідно було здійснити комплекс заходів з реконструкції матеріально-технічної бази селянських господарств.

Проблема вивчення політики радянської влади в роки нової економічної політики, спрямованої на забезпечення заможного селянства України сільськогосподарською технікою та знаряддями праці знаходила фрагментарний огляд у роботах таких вчених як Б. Мигаль, С. Кульчицький, В. Калініченко, А. Морозов, В. Марочко, О. Ганжа та ін., проте вона не стала предметом конкретного історико-економічного дослідження [1].

У період непу машинопостачання знаходилося переважно в руках земорганів (техноснаба) та Наркомпрода [2, с. 16-17]. По мірі знаходження сільськогосподарських машин внутрішні та закордонні розподілялися на місцях через існуючі машино-торгівельні організації.

Одноразом посилено відбувався ліквідаційний розпродаж багаточисельних складів сільськогосподарських машин та знарядь різних державних та громадських закладів, що не мало нічого спільного з централізованим машинопостачанням, таких як військкоми, робкопи, Главриба, ЄПО, губторги та інші, які очікували бурхливого попиту на сільськогосподарські машини. Це створювало на ринку таку кон'юнктуру, при якій відновлювальні ціни держзаводів у 2-3 рази переважали ліквідаційні та природно, зустрічали стримане ставлення селянство і у врожайних районах.

Для насичення господарств знаряддями праці потрібно було 300 млн. крб. золотом (за цінами 1913 р.). Однак, тогочасні науковці на початку 1920 х рр. оцінювали попит на техніку для сільського господарства у розмірі на суму лише 6 млн. крб. [3, с. 6-7]. Тобто селянство не було готове до забезпечення технікою та знаряддями своїх господарств. Зрозуміло, що потрібна була дієва підтримка держави у цьому питанні.

22 травня 1922 р. на сесії ВУЦВК було затверджено план заходів по відбудові сільського господарства республіки. У вступі відзначалося, що відбудова сільськогосподарського виробництва і його наступний розвиток можливі, якщо будуть приведені в оптимальне співвідношення між собою основні елементи селянського господарства: земельна територія, капітали і праця; раціоналізована агротехніка і організований ринок [4, с. 52].

Сесія ВУЦВК висловила за передачу заводам сільськогосподарського машинобудування в Україні максимуму наявної сировини, продовольчих пайків для робітників, необхідних обігових капіталів з метою негайного відновлення їх роботи [4, с. 54]. А постановою РНК УСРР від 12 червня 1922 р. «Про торгівлю сільськогосподарськими машинами й знаряддями» закріплювалося за населенням право придбання сільськогосподарського реманенту [5, с. 574]. Отже, з середини 1922 р. були зроблені перші дієві кроки для налагодження постачання реманенту селу.

Більш-менш нормальне машинопостачання в Україні було розгорнуто з утворенням спеціального машино-торгівельного товариства «Село-техніка», яке зібрало всі машини, що були в органах наркомзему, та організувало сітку своїх контор і складів по всій Україні [2, с. 16-17]. Для «Село-техніки» 1922 р. був організаційним періодом, коли формувалися і акціонерні капітали, центральний апарат і мережа контор, відділень, комісонерств [6, с. 14].

Організація центрального та місцевого апарату товариства «Село-техніка», а також його діяльність залежали від формування його основного капіталу. Радянське керівництво намітило виділити для цих потреб 5 млн. крб. золотом, що було виконано шляхом розміщення 100 тис. акцій. Прийнята була й підписка на акції, у тому числі: від НКЗ – 20 тис. на суму 1 млн. крб., та сільськогосподарської кооперації – 20 тис. на суму 0,5 млн. крб. [7, с. 85]. Отже, таким чином було розміщено до 40 % акцій. До реалізації врожаю правління «Село-техніки» передбачало розмістити загалом до 60 %, а решту – до 1 січня 1923 р. [7, с. 86].

Місцевий апарат акціонерного товариства «Село-техніки» у 1922 р. складався лише з 4 базових складів при виробничих центрах – у Харкові, Запоріжжі, Одесі та Києві. Проте розгорнути роботу вдалося лише на перших трьох. До функцій базового складу належало здійснення прийому та розсилки товарів. Торгівельний апарат становили 23 районні контори, які знаходилися головним чином при залізничних вузлах та торговельних сільськогосподарських центрах. При кожній райконторі передбачені були в середньому по 5 відділень. На липень 1922 р. були відкриті районні контори у Харкові, Одесі, Запоріжжі, Полтаві, Ромодані, Жмеринці, Сумах, Бахмачі, Коростені, Куп'янську, Дебальцєві, Синельникові, Христинівці. Не вдалося вчасно відкрити контори у Знамянці, Первомайську, Миколаєві, Бобринському, Лозовій, Проскуріві, Мелітополі, Волновасі, Кременчузі, Долгінцевому. Розвиток місцевого апарату знаходився у залежності від кількості товарів, але відкриття районних контор мало на меті й агітаційні завдання, і тому «випереджав розвиток самої торгівлі на місцях» – тобто фактично вони не були забезпечені необхідною кількістю реманенту для організації торгівлі та постачання товарів селу [7, с. 85].

Переходячи до визначення масштабів торгівлі, слід торкнутися фінансового плану «Село-техніки». Необхідно вказати на умови, що гальмували нормальне розгортання постачання сільського господарства «мертвим інвентарем». Місцеві земоргани прагнули до використання найбільш прибуткових торговельних організацій, а тому в більшості випадків спільно розпродавали ходовий товар та прагнули передати «Село-техніці» машини, що користувалися меншим попитом, або непридатний інвентар та запчастини [7, с. 86].

Прямих збитків це не приносило, але зменшувало частину живого капіталу і збільшувало частину, пов'язану на кілька сезонів. Зміцнюючи під собою ненадійний комерційний фундамент, «Село-техніка» не мала можливості заготовувати у необхідній кількості такий інвентар, який не становив товару першого попиту, але у той же час, впровадження такого у сільське господарство було не лише бажаним, але необхідним – кукурудзяна молотарка, крупорушка для кукурудзи, дешеві кінні пароочисники. Необхідно було додаткове фінансування такого роду постачання від органів, що ведуть агрокультурну роботу. Оборотні кошти «Село-техніки» знаходилися у такому стані, що не дозволяв відразу зробити необхідні закупівлі на закордонному ринку у необхідному якісному та кількісному співвідношенні, які були потрібні, і отже тривали випадкові перекупки у торговельного відділу Наркомзвонторгу [7, с. 86].

«Село-техніка» за наявних умов не справлялася із покладеним завданням – забезпеченням селянства необхідним для ведення господарства реманентом. У 1921-22 році – селу вдалося поставити реманенту лише на 700 тис. крб. [8, с. 45]. Прикладом можуть бути повідомлення «Селянської

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Федоришин Микола ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ РУКОПИС НА ШЛЯХУ ДО ІВАНА МАЗЕПИ	3
Самчук Роман ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ XVI ст.	4
Чекурков Василь ГОНЧАРНІ КЛЕЙМА НА ПОСУДІ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	6
Петраускас Римвидас МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV–НАЧАЛЕ XVI вв.	9
Блануца Андрій МАЄТКОВІ СТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО КНЯЗЯ XVI СТ. ЗА ДАНИМИ ІНВЕНТАРЯ 1558 РОКУ	10
Степанов Дмитрій «ОБЩЕРУССКОЕ» И АВТОНОМИСТСКОЕ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОТОНАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ В СЕРЕДИНЕ – ТРЕТЬЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVII в.	12
Васильєва Ольга ГОСПОДАРІ БАТУРИНСЬКОГО ЗАМКУ ТА ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ 1 (1687-1734 pp.)	17
Засипко Мар'яна СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СЕЛЯНСЬКОГО СТАНУ ЗА ПРАВЛІННЯ Д. АПОСТОЛА	21
Синяк Іван КОМПЕТЕНЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	23
Лещенко Альона ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (кн. XVIII – поч. XIX ст.)	25
Кізлова Антоніна МОЩІ СВ. СЦМЧ. МАКАРІЯ У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ КИЯН (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)	28
Шеретюк Руслана АНТИКАТОЛИЦЬКИЙ ВЕКТОР ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА НА ТЕРЕНАХ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ 30-х pp. XIX ст.	30
Щербак Надія, Щербак Ніна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНЗУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	32
Казначєєва Людмила СУСПІЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ 1861 р. – ПОЧАТКУ XX ст. ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ДВОРЯНСТВА	35
Івчик Наталія ПОВСТАННЯ 1863–1864 pp. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ	39
Постольник Ігор ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-Х-1870 pp.)	41
Прищепа Олена КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	44
Ленченко Федір ЗАРОДЖЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СПОЖИВАЧІВ (1868-1873 pp.)	46
Шмид Олександр РОЛЬ ПІДДАНСТВА В КОЛОНІЗАЦІЙНОМУ РУСІ НІМЦІВ ТА ЧЕХІВ НА ВОЛИНІ ПОРЕФОРМЕНОГО ПЕРІОДУ	48
Безлуцька Олена ЕПІДЕМІЇ У НОВОРОСІЙСЬКОМУ КРАЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ	50

Потапенко Максим НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЕМІЦІ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917 РОЦІ	52
Скальський Віталій МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1918 pp.)	55
Щербак Надія ІВАН ОГІЄНКО І БОРТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 pp.)	57
Кукса Алексадр БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ПЕРИОДА УКРАИНСКОЙ ДИРЕКТОРИИ (ДЕКАБРЬ 1918-1919 гг.)	59
Кузьмин Роман РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ГАЛИЦЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1920 p.)	61
Сезін Сергій КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В 1920-1922 РОКАХ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ	65
Іценко Олександр ФЕНОМЕН «ОБНОВЛЕНСТВА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І 20-х pp. XX ст.	68
Синяк Степан ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 pp. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)	70
Лазуренко Валентин ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ	73
Бернацький Віктор АНТИРАДЯНСЬКІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНО-ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ У РЕЛІГІЙНИХ ВИЯВАХ 1930-х pp.	76
Галай Микола УКРАЇНСЬКЕ СЕРЕДНЄ ШКІЛЬНИЦТВО У 1932 – 1939 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	78
Гуменюк Оксана ЗМІНИ У ПОБУТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (ВЕРЕСЕНЬ 1939- ЧЕРВЕНЬ 1941 pp.)	81
Карпуніна Тетяна ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ НІМЕЧЧИНИ ТА СРСР НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	83
Фанигін Юрій ДО ПИТАННЯ ПРО АРХЕОЛОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.В. БОДЯНСЬКОГО В 1941 - 1943 pp.	86
Заболотна Тетяна НАСТРОЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА)	88
Білоус Олександр БОЙОВІ ЛИСТКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦЗАГОНУ НКДБ СРСР «ПЕРЕМОЖЦІ»	91
Рендюк Теофіл ЩОДО РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941-1944 РОКАХ	93
Пилипович Тарас УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА (2-ГО ПОЛЬСЬКОГО КОРПУСУ) В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	97
Абрамчук Катерина ВИКОРИСТАННЯ ПРЕСИ У ПРОВЕДЕННІ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЕРБУВАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «DEUTSCHE UKRAINE-ZEITUNG»)	99
Самборський Євгеній СПІВПРАЦЯ ПОЛЯКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ (1944–1946 pp.)	102
Капітан Лариса ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКВІДАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТТІ (ПОВОСННИЙ ПЕРІОД)	105

Бойко Вікторія АТОМНЕ ПИТАННЯ ТА ПИТАННЯ РОЗЗБРОЄННЯ В ООН: УЧАСТЬ УРСР	109
Ларькіна Людмила ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТУ У 60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ	111
Юрій Шугайло НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЦОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»	113
Конопка Володимир ОБЖИНКОВИЙ ВІНОК НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ ТА ПОДІЛЛЯ: СПЕЦИФІКА ПОБУТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2007-2011 рр.)	115
Кузьмич Микола ЛЕГКА ТА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-х рр.	118
Середюк Марія МУЗИЧНЕ І ФЕСТИВАЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ У 1991-2009 рр.	120
Нижня Ольга ПРОБЛЕМИ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
Кузьбіда Малгожата ДЕМОКРАТІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ ЗМІ ЯК ЯСКРАВЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА УКРАЇНІ	125
Ващенко Олена СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	127
Фурса Алла УКРАЇНА – ГРУЗІЯ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)	131
Круглик Катерина ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я УКРАЇНИ В КОМПІЛЯТИВНОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЗРІЗІ	134
Давидчук Сергій УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКІ ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ (2006-2011 рр.)	136
Безкоровайна Ольга ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	138
Сойчук Руслана РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ	141
РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Cernenchi Eugen A MOLDAVIAN DIPLOMAT FROM THE XVI-TH CENTURY – NICOLAE BURLĂ	145
Gizicki Wojciech SECURITY - A BASIC HUMAN NEED	145
Дудко Владислав СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ РЕГУЛЯРНИХ ВІЙСЬК AUXILIA ТА ЇХ СПРИЙНЯТТЯ У РИМСЬКОМУ ВІЙСЬКУ ЗА ЧАСІВ ПРИНЦИПАТУ (31 р. до н. е.–284 р. н. е.)	147
Лысенко Владислав К ИСТОРИИ КУЗНЕЧНОЙ СВАРКИ	149
Уваров Игорь ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЯГЕЛЛОНОВ В ОТНОШЕНИЯХ С КРЫМСКИМ ХАНСТВОМ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XV – НАЧАЛЕ XVI вв.	152
Троян Сергій ПІВДЕННОНІМЕЦЬКЕ КУПЕЦТВО В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ: КОЛОНІЗАЦІЯ І ПІДПРИЄМНИЦТВО У XVI ст.	154
Лучанін Сергій РОЛЬ ПОСТАТІ РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ ПЕТРА I У ФОРМУВАННІ ДУХУ МОСКОВІЇ НА ПОЧАТКУ ХVIII СТОЛІТТЯ	157
Дорофеев Денис АНТИАМЕРИКАНИЗМ ВО ФРАНЦИИ: ИСТОРИЯ И СОСТОЯНИЕ	158

Трофімук Тетяна РЕКРУТСЬКІ НАБОРИ ЄВРЕЇВ У БАТАЛЬЙОНИ ВІЙСЬКОВИХ КАНТОНІСТІВ У РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ ХІХ СТ.: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ	162
Тарасюта Катерина ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ У 1808–1814 РР.	165
Василюк Анастасія ВІД «СОКОЛА» ДО «ПІОНЕРА»	167
Варжель Надія ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	170
Біла Олена ПОЛІТИКА КОЛОНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ (1894-1914 рр.)	171
Венгер Наталія НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ В СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЛІТИЦІ П. А. СТОЛИПІНА: АПРОБАЦІЯ ВЛАДОЮ	173
Постоловський Руслан ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГТЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА	180
Соловйов Віталій ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ	184
Івашко Юлія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ГРУДЕНЬ 1918 – СІЧЕНЬ 1919 рр.)	187
Сидорик Надія ЄВАНГЕЛІСТСЬКА ЦЕРКВА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЖИТТІ НІМЦІВ ПОЛЬЩІ (1919 – 1939 рр.)	190
Чорненький Роман ПОВСЯКДЕННА ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ СТАНИСЛАВОВА У 1921-1939 рр.	192
Венгер Альберт ВИСВІТЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА «СХІДНИХ КРЕСАХ» В МАТЕРІАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	195
Іванченко Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ХОРВАТСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАШІВ (1929 – 1941 рр.)	197
Мигун Дмитрій ПОПЫТКИ СССР СОЗДАТЬ «СИСТЕМУ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ» В ЕВРОПЕ И ОТНОШЕНИЯ С ГЕРМАНИЕЙ	198
Сай Галина ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВЗАЄМИН У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	200
Матлай Любава ПЕРЕХІД ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ ІСПАНІЇ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА ПЕРШИХ ПІСЛЯФРАНКІСТСЬКИХ УРЯДІВ (1976-1982 рр.)	203
Клочак Олег ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗЛАМІ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ	206
Санжаревський Олег ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ	208
Мартинчук Інна ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ М. КОВАЧА	210
Білянський Олег СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (ГРУДЕНЬ 1995 р. – ЖОВТЕНЬ 2000 р.): КОНСТИТУЦІЙНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	212
Горобець Ігор РИНОК ЗБРОЇ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	215
Гайдукевич Анастасія РОЛЬ І МІСЦЕ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	217

Соловей Петро НАПРУЖЕНА СИТУАЦІЯ В АФГАНІСТАНІ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	220
Киридон Алла КОСМОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ У.БЕКА І КОНСТРУЮВАННЯ «НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» В ЄВРОПІ	222

РОЗДІЛ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Прищепя Богдан ПОГОРИНСЬКІ МІСТА В ЕПОХУ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	226
Герасименко Олександр МІЖЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ У МІСТАХ ВОЛИНИ XVI – XVIII СТОЛІТЬ	228
Тимочко Ірина ПРОВІДНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	231
Цецик Ярослав ВИБОРИ ДО I ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТРОЗЬКОМУ ПОВІТІ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	233
Переходько Наталія ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У РІВНОМУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	235
Михальчук Роман РЕЄСТРАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЄВРЕЇВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У ВИРІШЕННІ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»	237
Кравчук Дмитро МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1944 рр.	241
Булига Ірина ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНИ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ	244
Доброчинська Валентина ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНІ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	246
Мухаровська Анна ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ М. РІВНОГО У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ	249
Павлюк Олена РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40-Х ПОЧАТКУ 50-Х РР. XX СТ.	252
Ісічук Тетяна ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РР. XX СТ.	254
Чура Василь РІВНЕНСЬКИЙ ОБКОМ КПУ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	257
Біляковський Петро ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЗАСУХИ В НАРОДНИХ УЯВЛЕННЯХ ВОЛИНЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005-2008 рр.)	259

РОЗДІЛ IV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Вашук Дмитро МІСТО РІВНЕ У ДОКУМЕНТАХ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 29-Ї КНИГИ ЗАПИСІВ)	262
Безпалько Владислав ШЛЯХЕТСЬКИЙ МАЄТОК НА ВОЛИНІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI СТ. У СВІТЛІ ФІСКАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	265
Гончар Ольга НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ (МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ)	266

Березовський Олег УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ В ДОРАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	268
Сова Андрій ПЕЧАТКИ ПЛАСТОВИХ КУРЕНІВ НА ВОЛИНІ У 1920-х рр.	270
Долганов Петро УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	273
Постельжук Олександр КОНЦЕПТ УГODOВСТВА У ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ	278
Багрій Тетяна СУЧАСНА ЧЕСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).	281
Дебенко Василь, Кобильник Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	284
Бунечко Сергій НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ 1918–1939: ЗАХІДНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	286
Рябчикова Фаїна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В. КРАВЧЕНКА (1920–1931 рр.)	289
Ладига Олександр СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬК У БОЯХ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ (1941 – 1944 рр.)	292
Нечипорук Олена О. М. АПАНОВИЧ: «БЕРЕГІНЯ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»	294
Jusupović Adrian AUTORYTET W TEKŚCIE HISTORYCZNYM	296
Науменко Мирослава УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ)	298
Осаволюк Юлія СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ГРУШЕВСЬКІАНА (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	301
Циганчук Анатолій, Циганчук Ксенія ПРО ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	304
Полович Олег ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	306
Білявцева Ольга УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	308
Грипич Світлана СПІВПРАЦЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ) ІЗ НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ РДГУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	311
Троян Сергій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ : СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ВІЗІЯ	313
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	314
ЗМІСТ	317

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В. Б. Самсонюк, В. Ю. Кравчук**

Обкладинка – **Г. В. Волохов**

Підписано до друку 25.11.2011 р. Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow.
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Замовлення №108/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Толстого, 3, тел. (0362) 22-41-20

А–43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

ББК 63.3(4Укр)
УДК 94(477)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011